

ตำนานกฎหมายเมืองไทย

และ

ประมวลคำอธิบายทางนิติศาสตร์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ทรงเรียบเรียง

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

หลวงอินทอาญา (พงษ์ ฌ นคร)

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๔๕๓

ณ วัดประยูรวงศาวาส

คำนำ

นางอินทอาญา (เซ่ง ณ นคร) จะจัดการรับพระราชทานเพลิง
เผาศพ อำมาตย์ตรี ทดวงอินทอาญา (พงศ์ ณ นคร) ผู้เป็นสามี ณ สัน-
ถานวัดประยุรวงศีกะวาศ จังหวัดธนบุรี ในวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ. ศ.
๒๔๗๓ มีความประสงค์จะพิมพ์หนังสือแจกเป็นที่ระลึก ในงานนี้เรื่อง
หนึ่ง และโดยที่ผู้ถึงแก่กรรมเป็นผู้มีความรู้ในทางกฎหมาย จึงใคร่จะ
พิมพ์เรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษานานกฎหมายเมืองไทย
และประมวลคำอธิบายทางนิติศาสตร์ พระราชบัญญัติกรมพระยาดำรง
ราชานุภาพ ซึ่งกรมศึกษาธิการได้ทรงพิมพ์ไว้ด้วยความพอใจ จึงขออนุญาต
นำหนังสือต้องเรื่องนี้ไปรวมพิมพ์ในเล่มนี้ด้วย ครมศึกษากรม
ความยินยอมอนุญาตให้นำหนังสือดังกล่าว ไปจัดการพิมพ์ได้ตามความ
ประสงค์ และขออนุโมทนาในกุศลสาธารณประโยชน์ด้วย.

กรมศิลปากร

๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๗๓

หลวงอินทอาญา (พงษ์ ผนคร)

๒๔๒๕ - ๒๔๕๒

ประวัติหลวงอินทอาญา

หลวงอินทอาญา นามเดิม พงษ์ อนุคร เกิดเมื่อวันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๓๒ มีนาคม ๒๔๒๕ ณ บ้านท่าบดในเมือง อำเภอตลาดใหญ่ จังหวัดตะกั่วป่า เป็นบุตรคนสุดท้องของพระเรืองฤทธิรักษาราชอุฎ (พน) มารดาชื่อเหียง บิดาเป็นผู้ช่วยราชการจังหวัดตะกั่วป่าในเวลานั้น กำพร้าบิดาตั้งแต่อายุราว ๖-๗ ขวบ เริ่มการศึกษาเมื่อปี ๒๔๓๒ ที่วัดใหม่ เมื่อตะกั่วป่า พระครูอุดมปัญญาเป็นอาจารย์ ได้เรียนหนังสือไทยกับเลขที่สำนักนั้น จนถึง พ.ศ. ๒๔๓๘ ได้ออกไปศึกษาหนังสืออังกฤษที่โรงเรียนแองโกลไชนิสต์-สกูลแตรแตร โรงเรียนเซนต์เจมส์เวสต์แอนด์อีสต์สกูลที่ปังกี เรียนถึงชั้น ๖ ของโรงเรียนนั้น

เมื่อกลับมาเริ่มทำงาน รัชมารชากร เป็น พนักงาน รักษาเงิน คตัง เมืองตะกั่วป่า พ.ศ. ๒๔๔๔ เข้ามารัชมารชากร ในกรมรถไฟหลวงกรุงเทพฯ ในปีเดียวกันนั้นได้ไปปฏิบัติราชการพิเศษเป็นล่ามภาษาอังกฤษของกรม พระแสง สรรพาวุธในการ รบปืนและ กระสุนปืน ของ รัฐบาล ที่บรรทุกเรือมาจากประเทศญี่ปุ่นที่เกาะดีซัง ๑๕ วัน เมื่ออายุราว ๑๘ ปี ระหว่างอยู่ในกรุงเทพมารดาตั้งแก่กรรม จึงอยู่ในความอุปการะดูแลของพี่สาวคนหัวปี คือ คุณหญิงพร้อม คงคาราชบริด ซึ่งเป็นพี่สาวคนเดียวเท่านั้นที่ชีวิตอยู่ด้วยกันมาจนเติบโต พี่คนอื่นถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์หมด พ.ศ. ๒๔๔๕ ได้เข้ารับราชการกรมโทรเลข กระทรวงโยธาธิการ

ตำนานกฎหมายเมืองไทย

ในหนังสือพระราชพงศาวดารว่า สมเด็จพระเอกาทศรถูโปรดให้ตั้ง "พระราชกำหนดกฎหมายพระอัยการ" ดังนี้ จะหมายความว่ากระไร เข้าใจยากอยู่ แต่ไม่ใช่พงศกกฎหมายชนในกรุงนน นนเป็นแน่ เพราะกฎหมายเป็นของคู่กับประชาชน ประชมนชนมาแต่เมื่อใด กฎหมายกตของมาแต่เมื่อนั้น เมื่อมนุษย์ยังไม่รู้จักใช้หนังสือ การรักษากฎหมายก็ใช้ทองให้ชนปากเจินใจ เอาไปป่าวร้องแด่จอมเจ้าพนักงานจำไว้บอกเล่าสืบต่อกันมา เมื่อรู้จักใช้หนังสือจึงกฎหมายดงเป็นตัวหนังสือ แด่กคตตอกบอกหมายส่งกันไปให้ป่าวร้องแตะเขียนดงในดิ่งใด ๆ มีใบदानหรือกระดาษเป็นต้น เก็บรักษากฎหมายไว้ประเพณีเป็นดงนามาททุกประเทศ

ในสยามประเทศนี้ เมื่อกอนพุทธศักราช ๑๘๒๖ ยังไม่มีหนังสือไทย ใช้กันแต่หนังสือคฤณถ ซึ่งพวกพราหมณพามาแต่อินเดีย หนังสือคฤณถนั้น ตามที่เคยเห็นคือจารึกเห็นใช้เขียนแต่ ภาษา มคธภาษาดังกล่าวแต่ภาษาขอมไม่เคยพบจารึกอักษรคฤณถเป็นภาษาไทยเลย แต่บางที่จะเขียนภาษาไทยอย่างหนังสือขอมเขียนแปดร้อยได้ ในกรุงนนแแต่เข้าใจว่ากฎหมายไทยที่ดงชนเมือกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ตอนก่อน พ.ศ. ๑๘๒๖ เห็นจะต้องให้แปลดงเป็นภาษาขอมหรือภาษาดังกล่าว

หรือบางที่จะมอชเขียนภาษาไทยด้วยตัวหนังสือคฤณนัฎแปรรอยได้ แต่
 การจดลงเป็นหนังสือ (๑) ไม่ว่าในภาษาใด คงเป็นหน้าที่พราหมณ์
 เพราะผู้ทรมองหนังสือและเจ้าคำหีบกฎหมาย ในเวदानหม้อยแต่ในพวก
 พราหมณ์ ด้วยเหตุนี้พราหมณ์จึงเป็นเจ้าหน้าที่สำคัญในการ รักษา
 กฎหมายมาแต่โบราณ แม้จะดูในทำเนียบศักดิ์ดินาพลเรือนในกฎหมาย
 ทบปรากฎอยู่ทกอนัน ก็เห็นได้ว่าตำแหน่งตถชน ณ ศาสดวงตถศักดิ์ก
 ษิเป็นพราหมณ์ทงหน ดิมเด็จพระร่วงเจ้า พระองค์ทมพระนามจาร์ก
 ไรวาพอชรามคำแหง หรือทเรียกในหนังสืออนมหนังสือชนกาดมาดิ
 เป็นตถวา พระยารามราชเป็นผู้คดีหนังสือไทยชน เมื่อบ่มแม่ จด
 ศักราช ๒๔๕ มหาศักราช ๒๓๐๕ ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๒๖ (ตัวอย่าง
 หนังสือไทยของสมเด็จพระร่วงเจ้า จาร์กหัดกศตามอยู่ในหอพระสมุด
 ราชญาณทกอนัน) เมื่อบหนังสือไทยชนแดง กฎหมายกตงชนตอมมา
 หรือกฎหมายเก่าทม้อยแดง จึงได้เริ่มจดลงและรักษามาในหนังสือไทย
 แต่ความวิหนังสือไทยแพ้วหลายเร็วมาก ชชนมพระยานเห็นได้โดยศิตา
 จาร์กภาษาไทยรุ่นเก่า ใช้ตัวหนังสือไทยตามแบบของพระเจ้าชุนราม
 คำแหงทกทกเมือง ในอาณาจักรตนาไทย ตตตชชไปจนกรุงศรี

(๑) เมื่อไม่ชำนาญนักในบั้น พนักงานกรมทางพบศิลาจารึกอักษรไทยที่
 เมืองสุโขทัยแผ่น ๑ นำมาส่งราชบัณฑิตยสภา ตรวจได้ความเป็นกฎหมายลักษณะ
 โจร พระเจ้าเลอไทรราชโอรสซึ่งรับรัชทายาทพระเจ้ารามคำแหงมหาราช ให้จารึก
 ไว้เมื่อราว พ.ศ. ๑๘๘๘ ราชบัณฑิตยสภากำลังตรวจพิเคราะห์ว่า การตั้งกฎหมาย
 ในสมัยนั้นจะใช้จารึกศิลามากินษาหรืออย่างไร ยังไม่ยุติความเห็นลงเป็นแน่

แต่ ดัดนาคนหัด เพราะความต้องการหนังสือสำหรับเขียนภาษาไทยมอญ
ด้วยกนทกประเทศที่ชาติไทยได้เป็นใหญ่ เมื่อเกิดแบบตวงหนังสือมอญ
ในพวก ทกประเทศก็ยอมรับใช้หนังสือนั้น โดยเห็นประโยชน์ มีต้องมผู้ใดบังคับ
วิชา บัญชา

ขณะเมื่อสมเด็จพระรามาธิบดี ๓ ดำรงกรุงศรีอยุธยา แม่หนังสือ
ไทยพมอญได้เพียง ๒๗ ปี ก็เสด็จไวดวงจะได้ใช้ตลอดดงมาจนถึง
เมืองอุทองแล้ว บรรดากฎหมายที่ตั้งขึ้นตั้งแต่สร้างกรุงศรีอยุธยา
เขาใจว่า เขียนเป็นหนังสือไทยทงน แต่ประหัดอาศัยน้อยทหาพเจ้า
ยังได้พบพระราชกฤษฎีกา เพียงในแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา และแผ่นดิน
สมเด็จพระเจ้าบรมโกศรุมีทเมืองพทลงเขียนแผ่นดินดอคำในกระตาส
ยังใช้อักษรและภาษาเขมรหลายฉบับ จะเป็นด้วยเหตุใด ข้าพเจ้ายัง
คิดไม่เห็นจนทกอน ได้ให้คนหนังสือในหอพระสมุดวชิรญาณ ผู้
ใดจะตรวจก็ได้

วิธีตั้งกฎหมาย

กฎหมายกรุงศรีอยุธยาที่เราจะรู้ได้ในเวลานี้ อยู่ในกฎหมาย
พิมพ์ ๒ เล่ม ซึ่งคนฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรด
ให้ชำระเรียบเรียงไว้ เมื่อรัชกาล จุฬศักราช ๑๑๖๖ พ.ศ. ๒๓๔๗ และ
หมอบรัดเลได้พิมพ์จำหน่ายในครั้งแรก เมื่อรัชกาล จุฬศักราช ๑๒๓๕
พ.ศ. ๒๔๑๖ ยังมีกฎหมายกรุงเก่าที่ไม่ได้พบหรือไม่เคยเอาเข้าเรื่อง
เมื่อชำระกฎหมายในรัชกาลที่ ๑ อยู่อีกบ้าง หอพระสมุดได้ไว้สัก ๒-๓

เดิม ดัชนีจะทำกฎหมายแต่โบราณมา คงจะทำเป็นขน ๆ ดังนคอ
ขบท ๑ เมื่อแรกตั้งกฎหมาย ตั้งด้วยประกาศพระราชกฤษฎีกา
บอกจนคนเหตุผลและพระราชนิมยอย่างพระราชกฤษฎีกา ก็ยังแลเห็นได้
ในพระราชกำหนดเก่า พระราชกำหนดใหม่ และกฎหมายพระสงฆ์
ทางด้านตวนเป็นพระราชกฤษฎีกา เป็นกฎหมายที่แรกตั้งอย่างนั้น

ขบท ๒ เมื่อพระราชกฤษฎีกามาก ๆ เข้า จะสอบค้นยาก จึง
คิดทอนพระราชกฤษฎีกาเก่า คงไว้แต่ใจความ เป็นย่ออย่างกลาง
ดังจะเห็นได้ในกฎหมาย ๓๖ ข้อ และกฎหมายหมวดพระราชบัญญัติ

ขบท ๓ เพื่อจะจัดระเบียบกฎหมายเก่า ให้สะดวกแก่ สภาดการ
ให้ค้นได้โดยง่าย นาน ๆ จึงมีการชำระกฎหมายครั้ง ๑ อย่างเราเรียก
กันทุกวันนี้ว่า ทำประมวลกฎหมาย คือรวบรวมกฎหมายเก่าจัดเป็น
หมวด ๆ ตามลักษณะความ คือเหตุผลจนคนตั้งกฎหมายออกได้ คง
ไว้แต่ใจความซึ่งเป็นพระราชนิมย เรียงเข้าลำดับเป็นมาตรา ๆ ใน
ดัชนีนั้น ๆ

วิธีชำระกฎหมายดังกล่าวมานี้ สำหรับทำแต่กฎหมายเก่าที่ตั้งมา
นาน ๆ แล้ว แต่กฎหมายที่ออกใหม่ ก็ยังคงออกอย่างพระราชกฤษฎีกา
ตามเดิม ทำอย่างนี้เป็นธรรมเนียมมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ในครั้งหลัง
ที่สุดการชำระกฎหมายได้ทำเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๖๖ พ.ศ. ๒๓๖๗
ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เวदानนหนังสือ
กฎหมายครั้งกรุงเก่า คงจะเป็นอันตราหายสูญไปเสียเมื่อครั้งกรุง

เป็น
คน
หต
ดิน
พร
(๔)
คง
กร
เห
เค
ได้
น
ใน
อ
ด
น

เป็นอันมาก พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงรวบรวม
 ค้นหาได้เท่าใดก็เอามาเรียบเรียงตรวจแกดตทอนทำเป็นกฎหมาย ฉบับ
 หดลงจนใหม่ คือฉบับพิมพ์เป็น ๒ เด็มหน มีกฎหมายขึ้นกรงรัตนโก
 สีนทรอยู่ในนั้น ๔ ลักษณะ คือ (๑) พระราชบัญญัติ- (๒) กฎหมาย
 พระสงฆ์ (๓) พระราชกำหนดใหม่ ๓ ลักษณะในรัชกาลที่ ๑ กับ
 (๔) ลักษณะโจร & ด้้น ตั้งในรัชกาลที่ ๓ รวมเข้าเมื่อพิมพ์ ด้วยเหตุ
 ดังกล่าวมานี้กฎหมาย ๒ เด็มพิมพ์นั้น เชื่อได้ว่า คงตามรูปกฎหมายครัง
 กรงเก่า แต่เป็นบทกฎหมายที่ใช้อยู่ในครังกรงเก่าเป็นอันมาก จะ
 เห็นได้จากกฎหมายตอนปลายกรงเก่า ที่ได้ตัดความเมื่อในแผ่นดินสมเด็จพระ
 เจ้าบรมโกษา แต่ยังไม่ทันแยกเขาดลักษณะตามประมวลก็มี
 คือกฎหมาย ๓๖ ข้อ และมีกฎหมายที่ยังเป็นพระราชกฤษฎีกา ยังไม่
 ได้ตัดความทีเดียว อยู่ในพระราชกำหนดเก่าอีกหลายฉบับบท

ศักราชที่ใช้ในกฎหมาย

วนคณฑีไซ ในกฎหมายครังกรงเก่า วนนับรอบปีตามนักษัตร คือ
 ชวด นุต เป็นต้น ไร่ได้แนวไร่เข้ามาแต่ครั้งสุโขทัยแล้ว โดยมีปรากฏ
 ในศิลาจารึกตงแต่ครั้งพระเจ้าชนรามคำแหง วนนับตั้งปดวาร คือ วน
 อากศย วนจันทรเป็นต้น และนับเดือนตามจันทรคติ ก็ใช้มาแต่ครังกรง
 สุโขทัย โดยมีปรากฏในศิลาจารึกเหมือนกัน แต่ศักราชครั้งสุโขทัยใช้มหา
 ศักราชถึงศิลาจารึกในสมัยกรงศรีอยุธยาขึ้นต้น เพียงในแผ่นดินสมเด็จพระ
 พระรามาริบทที่ ๒ ก็ใช้มหาศักราช แต่ศักราชที่ปรากฏอยู่ในบานแผ่นก

กฎหมายใช้ศักราชหลายอย่างปะปนกัน แผ่นดินเดิมเจ้าพระยามาธิบดี
 ที่ ๑ ใช้พุทธศักราช รัชกาลต่อมาใช้พุทธศักราชบ้าง มหาศักราช
 บ้าง จดศักราชบ้าง และยังมีศักราชอีกอย่างหนึ่งซึ่งข้าพเจ้ายังทราบ
 ไม่ได้ว่าศักราชอะไร โหโรเรียกว่าศักราชจพมณ แต่สืบเอาเรื่อง
 เอาเกณฑ์จากโหรงไม่ได้ ข้าพเจ้าจึงเรียกโจวว่า "ศักราชกฎหมาย"
 ศักราชทั้ง ๔ อย่างนี้จะสอบในหนังสือกฎหมายให้ได้ความว่าแผ่นดินไหน
 ใช้ศักราชอะไรไม่ได้ ด้วยบานแผนกกฎหมายในแผ่นดินเดียวกันใช้
 ศักราชต่างกันก็มี ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ที่ศักราชในบานแผนกกฎหมาย
 สืบต้นกันไป จะเป็นเพราะเมื่อเวลาชำระหรือคิดเขียนหนังสือกฎหมาย
 ในชั้นหลังๆ ผู้คัดลอกจะให้เข้าใจง่าย เลยคิดคำนวณบอกทอนศักราช
 ซึ่งผิดกันกบอย่างที่ใช้อยู่ในเวदानันเป็ตยนี้ให้เป็นอย่างเดียวกัน จับผิด
 ได้ ทบหนักษตวรทควรเม้นดู ดงศกและศักราชเป็นคมีอยู่หลายแห่ง ยัง
 เมื่อสมเด็จพระเจ้าปราสาททองตบศักราชเอาปักษ์เป็นสมัยฤทธิศก ก็ทำ
 ให้ศักราชเกิดขึ้นไป ๒ ปี ศักราชที่ใช้ในบานแผนกกฎหมายทั้ง ๔ อย่าง
 สอบได้ดังนี้ คือ (๑) พระพุทธศักราชในกฎหมาย ต้องใช้เกณฑ์เลข
 ๑๑๘๒ ตบเป็นจุดศักราช (๒) มหาศักราชในกฎหมายต้องใช้เกณฑ์
 ๕๕๘ ตบเป็นจุดศักราช (๓) ศักราชกฎหมาย (ปรากฏในบานแผนก
 แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง และสมเด็จพระเจ้าบรมโกษา
 ข้าพเจ้าได้ลองสอบดูน้อยกว่ามหาศักราช ๓๐๐ ปี
 ถ้วน) ตบด้วยเกณฑ์เลข ๒๕๘ เป็นจุดศักราช (๔) จุดศักราชเป็น

ศักราช
 ในแห่ง
 หงดำ
 ดินเดิม
 แล้ว
 ราชกั
 ขิบตท
 ในกฎ
 สมเด็จ
 พ.ศ.
 (จุดศก
 ศักราช
 ศักราช

ศักราชที่ตรงกับในเมืองพระมังก่อน น่าจะฟังเอาเข้ามาใช้ในราชการเมื่อ
ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช ดังแต่เกิดของกับเมือง
หงสาวดี

บ้านแผนกในกฎหมายใช้พุทธศักราชและมหาศักราชลงมาจนแผ่นดิน
สมเด็จพระนารายณ์มหาราช แດ้นมาเป็นจุดศักราชเป็นพจน

กฎหมายกรุงเก่า

เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดี (อู่ทอง) ดังเป็นอดีตระณกรุงศรีอยุธยา
แล้ว ก็เป็นธรรมเนียมที่จะตงแบบแผนพระราชประเพณีและพระ
ราชกำหนดกฎหมายสำหรับพระนคร กฎหมายทตงกรุงสมเด็จพระราม
ธิบดี ๓ จะมีอะไรบ้าง วิไม่ได้หัดข้อยเอง แต่ตรวจติดตามบ้านแผนก
ในกฎหมาย ๒ เดิม ได้ความว่ากฎหมายเหล่านี้ ได้มีมาแต่ในแผ่นดิน
สมเด็จพระรามาธิบดี ๓ คือ

ลักษณะพยาน ดังเมอบขาดโทษศก พ.ศ. ๑๘๘๔ (จุดศักราช ๗๑๒)

ลักษณะอาญาหลวง กำหนดโทษ ๑๐ ดีถาน ดังเมอบเกาะตรศก
พ.ศ. ๑๘๘๕ (จุดศักราช ๗๑๓)

ลักษณะรับฟ้อง ดังเมอบมะแม ดีปตศก พ.ศ. ๑๘๘๘
(จุดศักราช ๗๑๗)

ลักษณะลักพา ดังเมอบมะแม ดีปตศก พ.ศ. ๑๘๘๘ (จุด
ศักราช ๗๑๗)

ลักษณะอาญาราชฎูร ดังเมอบระกานพศก พ.ศ. ๑๘๐๑ (จุด
ศักราช ๗๑๘)

ลักษณะโจร ตงเมอบกนเอกคัก พ.ศ. ๑๘๐๓ (จุดศักราช ๗๒๓)

ลักษณะเบตเต็รจ วาดวยทดิน ตงเมอบกนเอกคัก พ.ศ. ๑๘๐๓

(จุดศักราช ๗๒๓)

ลักษณะผวเมย ตงเมอบชวตโทคัก พ.ศ. ๑๘๐๔ (จุดศักราช ๗๒๓)

ลักษณะผวเมยอกคอกน ๓ ตงเมอบนตตรัคคัก พ.ศ. ๑๘๐๕ (จุด

ศักราช ๗๒๓)

ลักษณะโจร ว่าด้วยต้มโจร ตงเมอบมะเมยอัฐคัก พ.ศ. ๑๘๓๐

(จุดศักราช ๗๒๘)

กฎหมายรัชกาลตอน ๆ ครังกรงเกา ทิมบานแผนกและศักราช
บอกไว้ ปรากฏอยู่ในกฎหมาย ๒ เดม ตงน

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒

กฎหมายลักษณะอาญาคัก (อยู่ในลักษณะบดคัก) ตงเมอบชวต
จุดศักราช ๗๘๖ (ตั้งตั้งว่าจะเป็นบชวต จุดศักราช ๗๕๖ ในแผ่นดิน
สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ด้วยกตาดวงคักคักนามในกฎหมายน)

แผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

ทำเนียบคักคักนาชาราชการ ฝ่ายทหารพลเรือน ตงเมอบจอ

พุทธศักราช ๑๘๘๘ (จุดศักราช ๘๓๖)

ทำเนียบคักคักนาหวเมอง ตงเมอบจอนคัก พุทธศักราช ๑๘๘๘

(จุดศักราช ๘๓๖)

ลักษณะบด (อยู่ในลักษณะบดคัก) ตงเมอบนตต มหาศักราช

๑๓๗๓ จุดศักราช ๘๓๘

เพิ่มเติมลักษณะอาชญาหลวง ไม่ปรากฏวัน

กฎมณเฑียรบาลตั้งเมื่อปี ชาติ จุฬศักราช ๘๒๐

แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒

เพิ่มเติมลักษณะรับฟ้อง เมื่อปี ๖๐๖ พุทธศักราช ๑๙๕๖ (จุล

ศักราช ๘๗๔)

แผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาธิราช

ลักษณะพิศุจน์ ตั้งเมื่อปี ๖๓๓ จุฬศักราช ๘๘๗ (ที่พระเพ็ชร

ราชาเตียงเตียน เห็นจะเป็นเวดากาดงนิยมกนด้วยเรื่องพิศุจน์ เตียง
เตียนอยู่ในอิฐพิศุจน์อย่าง ๑)

แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

เพิ่มเติมลักษณะอาชญาหลวง เมื่อปี ๖๓๓ พุทธศักราช ๒๐๘๓

(จุลศักราช ๘๑๒)

สมเด็จพระเอกาทศรวุ

(ตั้งในแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร)

พระราชกฤษฎีกาบำเหน็จศึก (อยู่ในลักษณะขบถศึก) ตั้งเมื่อปี

มะเส็ง จุฬศักราช ๘๕๕

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม

พระธรรมนุญกระทรงศาต ตั้งเมื่อปี ๖๖๖ ศักราชกัญหมาย

๑๒๔๔ (จุลศักราช ๘๗๖)

๗๒๑)
๑๘๐๓

๗๒๒)
(จุล

๑๘๓๐

ศักราช

๖๓๓
แผ่นดิน

๖๓๓
๖๐๖

๑๘๘๘

ศักราช

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

พิภคเกษยณอายุ ตงเมอบระกา จดศักราช ๑๑๕

ตักษณอุทธรณ ตงเมอบกน มหาศักราช ๑๕๕๕ (จุดศักราช ๑๑๑๗)

พระขรรณบุญตราภระทรง ตงเมอบกนตัมตศก มหาศักราช ๑๕๕๕ (จุดศักราช ๑๑๑๗)

ตักษณทาด ตงเมอบณนพศก มหาศักราช ๑๕๕๗ (จุดศักราช ๑๑๑๙)

เพิ่มเติมตักษณทาด เมอบกนเบญจศก ศักราชกฎหมาย ๑๒๖๓ (จุดศักราช ๑๐๐๕ ควรเป็นปีมะแม)

ในพระราชกำหนดเกาบท ๑ ปีมะแมเบญจศก จุดศักราช ๑๐๐๕
เพิ่มในตักษณอาษาญาหลวง ห้ามไม่ให้ยกตูกตาวให้ชาวต่างประเทศ
เมอบกนพศก ศักราชกฎหมาย ๑๒๖๗ (จุดศักราช ๑๐๐๙)

ตักษณกัณ ตงเมอบชวดตัมตศก ศักราชกฎหมาย ๑๒๖๙ (จุดศักราช ๑๐๑๑)

พระราชกำหนดเกาบท ๑ ปีณนุเอศก จุดศักราช ๑๐๑๑ กฎหมาย ๓๖
ข้อ บท ๑ ปีชาตโทศก จุดศักราช ๑๐๑๒

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เพิ่มเติมตักษณรบัพอง เมอบกนตัมตศก มหาศักราช ๑๕๙๑

(จุดศักราช ๑๐๓๓)

ในกฎหมาย ๓๖ ข้อ ๑๒ บท ระวังบั้งโรงจุดศักราช ๑๐๒๖ จิน
บั้งเดาะ จุดศักราช ๑๐๔๘

พระราชกำหนดเกล้า ๔ บท ระวังบั้งจ้อ จุดศักราช ๑๐๓๒ จิน
บั้งเดาะ จุดศักราช ๑๐๓๔

แผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา

มุดกคิ้ววาท ว่าด้วยตดดินบนหมู ตงเมอบชวด จุดศักราช ๑๐๕๒

ในกฎหมาย ๓๖ ข้อบท ๑ บั้งจ้อ จุดศักราช ๑๐๕๔

ลักษณะตดถาการ ตงเมอบชวด จุดศักราช ๑๐๕๘

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ

ในกฎหมาย ๓๖ ข้อ ๑๘ บท ระวังบั้งฉลุ จุดศักราช ๑๐๗๑ จิน
บั้งมะแม จุดศักราช ๑๐๘๘

เพิ่มเติมลักษณะตดถาการ เมอบจ้อ จุดศักราช ๑๐๘๐

เพิ่มเติมมุดกคิ้ววาท ว่าด้วยบนดัมรัต ตงเมอบกุน จุด
ศักราช ๑๐๘๓

พระราชกำหนดเกล้า ๒๕ บท ระวังบั้งกุน จุดศักราช ๑๐๖๘ จิน
บั้งกุน จุดศักราช ๑๐๘๓

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกษ

เพิ่มเติมมุดกคิ้ววาท ว่าด้วยจำหน่ายเลข เมอบฉลุ จุดศักราช ๑๐๘๕

ลักษณะจ้อวาท ตงเมอบมะตั้งเอกคัก ศักราชกฎหมาย ๑๓๖๘

(จุดศักราช ๑๑๑๑)

พระธรรมคำสั่งรของไทย แต่่นอกจากนั้นไปคนละทางหมด ข้าพเจ้าเข้าใจว่า พระธรรมคำสั่งรมัธยมประเทศซึ่งเป็นภาษาดังตักกุต เป็นหนังสือในคำสั่งรพราหมณ์ และเป็นหนังสือคัมภีร์ใหญ่ เมื่อพระเอาจมาแปลที่เมืองรามัญ จะเดือกแปลแต่บางแห่ง และแปลงเหลือความที่แปลนให้ เป็นหนังสือฝ่ายพระพุทธศาสนาด้วย ไทยเราได้พระธรรมคำสั่งรมาจาก มอญคงปรากฏอยู่ในคาลาคำ นมัสการข้างต้น เห็นจะได้มาเมื่อกฎหมายไทยเรามีเป็นแบบแผน และจัดเป็นหมวดหมู่อย่างอนแต่มาจัดเอา เขามาตีกาพระธรรมคำสั่งรเมื่อทหลงจงเขาไม่ได้สนิท ขอนจะแต่เห็น ได้กนัตในกฎหมาย แมตังเกิดแต่มาติกามถคคี่ ๆ รามัญว่ามี ๑๘ เท้า ธรรมคำสั่งรมัธยมประเทศ แต่มถคคี่ในพระธรรมคำสั่งรไทยขยาย ออกไปเป็น ๒๘ เห็นผิดกนมากอยุดงนี้ จงเข้าใจว่า เมื่อจะจัดกฎหมายไทยให้เป็นหมวดตามพระธรรมคำสั่งร จะเอาเข้าไม่ได้สนิทจึงทำอย่าง ขดไปที จะยกตัวอย่างมาไว้ให้ดูได้ ดงนี้

คาลาธรรมศาสตร์รามัญ

ตตถ อยุฎา ทูวิชา วุตตา	มุตสาขปเปภทโต
มุตถู รุาสธา สธา	ติทิน นาทือเนกธา
ชิน ฐน ฐนนิชาน	อตถก ปริกัณิก
อชมุชนนิภาค	ฐน ทตฺวา ปจฺฉา คณฺเห
ภติกถุส ปติโกโร	พหุมชฺเชตฺ สมุชเ
ย วจน กเถตฺวาน	ปจฺฉา ปน กเถนติ ติ

เจ้า
หน้า
าแปล
นนให้
าจาก
หมาย
ัดเอา
ดเห็น
สเท่า
ขยาย
หมาย
อย่าง
นห
ค

กัณนิคฺวา บุน อิจฺจติ
ทฺวิปทา วา จตฺตปฺปทา
ปฺรจูวฺกิตฺติวาจา
ปฺรฆาตํ ชฺวี คจฺเจ
วิภคฺติ รนฺเหตฺ
เอเต มถา อฏฺฐารวํ
แปลเป็นมรดก ๑๘ อย่าง

วิภินฺนิคฺวา วิจฺจคฺติ
ตฺพเพ มนุสฺสํภคฺติกา
อณณํ โทสฺสปโรหิตํ
อิตฺติปฺริตฺตวิภคฺเต
อกฺขจฺจตฺตปฺริภาโค
รณฺมตฺตเถ ปกาธิตา

ประเภท ของอาจารย์แมกด์มเดอ

ได้คำแปลดังนี้

- ๑ อธิณฺ ธิณฺ หนี้สิน Non payment of debts.
- ๒ ฐณฺนิธานํ ของฝาก Deposit and pledge.
- ๓ อตฺถกํ มิใช่ของตน Sale without ownership.
- ๔ ปริกัณฺธิกํ ห็นส่วน Concerns among partners.
- ๕ อรณฺมรณฺนิภาคํ แบ่งสินไหมเป็นกรรม Partiton of inheritance
- ๖ ธิณฺ ทคฺวา ปจฺจนา คณฺเฑ ให้คืนแก่เขา แล้วกลับคืน Resumption of gift.
- ๗ ภคฺติสฺส ปติโปโร ไมให้เงินค่าจ้าง Non payment of wages.

- ๑๘ พหุมาชฌเฐ สุมุมาช
 ยํ จจนํ กเถตฺตฺวาน } ไม่ทำตามสัญญา Non per-
 บจฺจนา ปน กเถนฺตฺติ } formance of agreement
- ๑๙ กิณฺตฺวา ปนฺนิจฺจติ } ขอแล้วคนเฒ่า Recission
 Of sale and
- ๑๐ วิกัณฺตฺวา วาจิจฺจติ } ขายแล้วอยากได้คืน purchase.
- ๑๑ ทฺวิปฺทวา จาจฺตปฺปทวา } วิจาทเหตุสํวิญญาณกทรวพฺย
 สฬฺเพ มนฺตํสทฺตฺติกา } Dispute between owner
 of cattle and his servants.
- ๑๒ ปจฺจวิจฺจติวจา } แบ่งที่ดินเรือกัดจนไร่นา Dispute
 regarding boundaries
- ๑๓ อณฺณํ โทสฺสปโรหิตํ } ได้รับความทําน Defamation.
- ๑๔ ปฺรฆาตํ } ฆ่าพันทําน Assault, robbery
 and violence.
- ๑๕ ทฺวิ คจฺจเน } ด้กทำขู Theft and adultery.
- ๑๖ อิตฺถิปฺริสฺสจฺจเต } ด้กษณผวเมีย Duties of man
 and wife.
- ๑๗ วิภทฺติ ชนฺเหตฺตํ } ด้กษณแบ่งดิน Partition of
 inheritance.

๑๗. อภิชฌนคฤปิภาโต   ดัก্ষณเด่นการพนัน   Gambling
and betting.

คถาพระธรรมศาสตร์ไทย

แต่ดงมุดแห่งตุตการ ๓๐ ประการ

อินทภาโต รหมานญโย   ดักขิเนทโก
อญญมณญ์ ปฏิกภาโต   ปฏิกภาณญจ   เฑทโก
อญญคาโห อญญกุโ   ทนโท   โจทกเคทโก
อภุทตส์สาทตญเจจ   เอเต   มุดา   ปกิตติตา

มุดคตแห่งตุตการ ๓๐ ประการที่แปลได้ในกฎหมาย
เทียบดองกฎหมายกรงเก่า   เป็นดังนี้

- ๑ อินทภาโต อินทภาษ   ได้แกดัก্ষณอินทภาษ
และดัก্ষณตุตการ
- ๒ รหมานญโย   พระธรรมนญ   ได้แก่พระ
ธรรมนญ
- ๓ ดักขิ   พะยาน   ได้แกดัก্ষณ
พะยาน
- ๔ ดักขิเนทโก   คตพะยาน   เขาไว้ใน
ดัก্ষณรบัพ้อง
- ๕ อญญมณญ์ ปฏิกภาโต   แก่ต่างว่าต่าง   เขาไว้ใน
ดัก্ষณรบัพ้อง

- ๖ ปฏิกษณณจ เจทโก ตัดจำนวน เอาไว้ใน
ลักษณะรับฟ้อง
- ๗ อฏฏคาโห รับฟ้อง ได้แก่ลักษณะ
รับฟ้อง
- ๘ อฏฏกฏโฏ ประวิง เอาไว้ในลักษณะ
รับฟ้อง
- ๙ ทณโท พรหมทัณฑ์ เอาไว้ใน
กรรมศักดิ์
- ๑๐ โจทกเจทโก ตัดฟ้อง เอาไว้ในลักษณะ
รับฟ้อง

คาถาแสดงมูลคดีวิวาท ๒๕ ประการ

อินณจ รมโย ฆนโจรหาร	อชมมทายชชวิภตตภาค
ปรตัสส ทานํ คหณํ ปุเนอ	ภตติกอกชปปฏิจาวรชตฺตา
ภณณณจ เกษยวิกยวหาร	เชตฺตาทิอาวรามวนาทิจานํ
ทาสํ ทาสํ ปหรรณจ ชฺฐํ	ชายนมปตักัสส วิปตฺติเกทา
ตั้งคามโทสํบีจ ราชทฺฏโฐ	ราชานตฺถุททิจิวาทปตฺโต
ปรมปตโยหิ ๑ อตฺตอาณ	อติยกาโร วิวิโร ปเวส
จํานาวิติกกมฺมผลตากเรน	ปตฺตฺตาทิอาทาคมนา สเหอ
เหตุปฏิจจมฺมชิการณํ วา	อคฺคฺคาปนาย ๑ ฐนฺนิกฺขา
อาถพฺพนิกาป ๑ ภณฺทเทยฺย	เต ตาวกาสตฺกคณณวิภาค

